
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XXI (2024), №1
s. 205-214
doi: 10.36121/psturak.21.2024.1.205

Peter Šturák
ORCID: 0000-0003-4606-5208
(Prešovská univerzita v Prešove)

Biskup Michał Manuel Olszawski (1700–1767) i jego wkład w rozwój eparchii mukaczewskiej

Streszczenie: Michał Manuel Olszawski (Michał Manuel Oľšavský, 1700–1767) to jeden z najbardziej zasłużonych biskupów eparchii mukaczewskiej. Był hierarchą kościelnym, który wyróżniał się swoimi zdolnościami organizacyjnymi, wykształceniem, troską o Kościół i o swój obrządek. W czasie posługi biskupiej prowadził szereg różnych działań, które przyczyniły się do podniesienia powierzonej mu eparchii. Do najważniejszych należą przede wszystkim jego starania o uniezależnienie eparchii mukaczewskiej od egerskich biskupów rzymskokatolickich, którzy domagali się jej podporządkowania. Cały ten niełatwy proces zakończył się pomyślnie w 1771 r., kiedy władzę biskupią objął tam jego następca Jan Bradacz (Ján Bradáč). Na szczególną uwagę zasługują wizytacje kanoniczne Olszawskiego, które przyczyniły się do zrzucenia wspomnianej zależności. W 1761 r. biskup Olszawski pomyślnie zakończył także misję pojednawczą w Siedmiogrodzie i Szatmarze. Jego zadaniem było zakończenie zamieszek pomiędzy podwładnymi i wzmocnienie lokalnej unii. Dzięki temu zdobył on wielki autorytet na dworze cesarskim i przyznano mu tytuł królewskiego doradcy. Wielkim wkładem biskupa w zabezpieczenie eparchii było również wdrażanie dekretu Marii Teresy, który był potwierdzeniem równych przywilejów dla zjednoczonego duchowieństwa. Bardzo ważnym osiągnięciem była również jego działalność na polu oświaty, która doprowadziła do podniesienia poziomu wykształcenia tak duchowieństwa, jak i samych wiernych. Szczególnie miejsce w sercu biskupim zajmowało miasto Pócs (dzisiejsze Máriapócs, Węgry), gdzie zbudował on świątynię wraz z klasztorem, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju tego miejsca kultu maryjnego. Po śmierci w 1767 r., zgodnie ze swoją wolą, został pochowany w tymże miejscu pielgrzymkowym.

Słowa kluczowe: eparchia mukaczewska, diecezja egerska, biskup Michał Oľšavský, Cerkiew unicka

Bishop Michal Manuel Oľšavský (1700–1767) and his Contribution to the Development of the Mukachevo Eparchy

Annotation: Michał Manuel Olszawski (Michal Manuel Oľšavský, (1700–1767) is one of the most distinguished bishops of the Mukachevo eparchy. He was a church hierarch who stood out for his organizational skills, education, and concern for the Church and his rite. During his episcopal ministry, he conducted a number of various activities that contributed to the elevation of the eparchy entrusted to him. The most important are his efforts to make the Mukachevo eparchy independent, because it was dependent on the Roman Catholic bishops of Jagiers, who demanded the subordination of the Mukachevo bishops. The difficult process of seeking independence ended successfully in 1771, when the episcopal power in the Mukachevo bishopric was exercised by his successor, Jan Bradacz (Ján Bradáč). Particularly noteworthy in M.M. Olszawski's episcopal ministry are his canonical visitations, which were carried out throughout the eparchy. They became the basis for the already mentioned and successful process of fighting for the canonical independence of the Mukachevo eparchy. In 1761, Bishop Olszawa also successfully completed the conciliatory mission in Transylvania and Szatmar. His task was to end the riots between his subordinates and strengthen the local union. Thanks to this successful mission, he gained great authority at the imperial court and was granted the title of royal advisor. This bishop's great contribution to securing the eparchy was also the implementation of Maria Theresa's decree, which confirmed equal privileges for the united clergy. His activity in the field of education was also a very important achievement, which led to an increase in the level of education of both the clergy and the faithful themselves. A special place in the bishop's heart was occupied by the city of Pócs (today's Máriapócs, Hungary), where he built a temple and a monastery, thus contributing to the development of this place of Marian cult. After his death in 1767, in accordance with his will, he was buried in this pilgrim site.

Keywords: Eparchy of Mukachevo, Bishopric of Eger, bishop Michal Olshavsky, Uniate Church

Droga do biskupstwa

Biskup Michał Manuel Olszawski to jeden z najwybitniejszych biskupów mukaczewskich o wielkich zdolnościach organizacyjnych. Urodził się w 1700 r. w Olszawicy (Oľšavica, Słowacja). Ukończył studia teologiczne na Uniwersytecie w Trnawie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1725 r., po czym rozpoczął swoją działalność w Mukaczewie. W okresie, kiedy biskupem był jego brat Szymon Stefan, a także w czasie, kiedy posługę biskupią pełnił następca jego brata – Jerzy Gabriel Błażowski (Juraj Gabriel Błažovský) – Michał pełnił funkcję ich wikariusza generalnego. Cesarzowa Maria Teresa w 1743 r. mianowała go biskupem i w tym samym roku papież Benedykt XIV potwierdził tę nominację i mianował go rosseńskim biskupem tytularnym i wikariuszem apostolskim w Mukaczewie¹. Historyk Kościoła Joanik Bazyłowicz (Joanik Bazilovič) w swojej pracy „Brevis Notitia Theodori Koriathovits Olim Ducis de Munkacs, Pro Religiosis Ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, In Monte Csernek Ad Munkacs” opisuje to w sposób następujący:

¹ P. Šturák, *Gréckokatolícka cirkev v Uhorsku v ranom novoveku, w: Cirkvi v Uhorsku v 17. a 18. storočí*, red. P. Kónya, Prešov 2020, s. 188.

„Kiedy Jerzy Gabriel Błażowski opuścił grono żyjących, jego wikariusz generalny – Michał Olszawski – przez czcigodne duchowieństwo został wybrany na biskupa Mukaczewa. Następnie mianowała go szlachetna cesarzowa Maria Teresa, przy czym najwyższy arcykapłan rzymski Benedykt XIV postanowił go najpierw potwierdzić jako wikariusza apostolskiego, a następnie w 1743 r. potwierdził go jako rosseńskiego biskupa tytularnego”².

Oto dokładne brzmienie dekretu cesarsko-królewskiego:

„My, Maria Teresa, z Bożej łaski królowa Węgier, Czech, Dalmacji, Chorwacji i Sławonii itp. niniejszym podajemy do wiadomości wszystkim, których to dotyczy, że tak jak troszczymy się i interesujemy się ustanowieniem prawowitych pasterzy kościołów Bożych, tak również mamy na uwadze najwspanialsze cnoty, chwalone i przyjęte obyczaje, a także nauczanie, wykształcenie oraz miłe sposoby we wszystkich wydarzeniach życiowych, uwzględniając bardzo miłe zdolności nam wiernego Michała Olszawskiego [...]. Dlatego też postanowiliśmy nadać mu tytuł, czyli zaszczyt biskupa w rejonie mukaczewskim dla zjednoczonych Rusinów obrządku greckiego [...]. I niniejszym surowo nakazujemy i rozkazujemy, abyście Michała Olszawskiego, którego My wyznaczylimy dla ludu obrządku greckiego, przyjęli jako biskupa i z odpowiednim szacunkiem, jaki mu się należy [...]. W Naszym austriackim mieście Wiedniu 12 marca 1743 roku, w trzecim roku Naszego panowania na Węgrzech, w Czechach i pozostałych obszarach”³.

Z brewe apostolskiego wydanego dla tego biskupa przez papieża Benedykta XIV 6 września 1743 r. można przytoczyć następujący fragment:

„Drogi synu! Przyjmij pozdrowienie i błogosławieństwo apostolskie! W Naszej posłudze i urzędzie musimy szczególnie dbać o to, aby ci, którym powierzono opiekę nad wiernymi w Chrystusie i którzy są przeznaczeni na drogę Pana i zbawianie dusz, mieli na względzie oto wszystko. Z tego też powodu o twojej wierze i mądrości rokowano z naszymi braćmi kardynałami Świętego Kościoła Rzymskiego. Po naradzie z przełożonymi odpowiedzialnymi za szerzenie wiary, Ciebie ustanawiamy za wikariusza apostolskiego dla Greków żyjących na obszarze mukaczewskim oraz w innych miejscach, z mocą prawną, prawami i odpowiednimi niezbędnymi uprawnieniami [...]”⁴.

Duszpasterską posługę Michała Manuela Olszawskiego już wcześniej wspomniany historyk Joanicz Bazyłowicz opisał w sposób następujący:

„Następnie biskup ten przyjął habit mnicha i chciał, by go nazywano Manuelem. Świecenia przyjął w Haliczu wraz z tytułem biskupa rosseńskiego. Tego Manuela, ze względu na jego jasne zasługi i cnoty, dzięki którym zyskał czap-

² J. Bazilovič, M. Bizoňová, J. Coranič, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Uhorsku*, Prešov 2013, s. 180.

³ Tamże, s. 180–181.

⁴ Tamże, s. 181–182.

kę biskupią, ogłoszono publicznie wspomnianym dekretem królewskim i brewe apostolskim. Pod szczęśliwą gwiazdą swojego urzędowania postanowił on sobie, że zawsze i wszędzie będzie wprowadzać w życie entuzjazm swojego zapалу apostolskiego. Stał się przykładem i nauczycielem dla wszystkich, by pozyskać wszystkich, odkupionych drogocenną Krwią Chrystusa. Starał się nie zapominać o niczym, co było zadaniem pasterza. Następnie kontrolował diecezję i kiedy uszlachetnił pole Pana, rozsiewał wszędzie nasienie nauczania i słowa Bożego, wyrwał chwasty, przy czym błędy i występki, jeśli je znajdował, brał na siebie i ponownie przywracał błądzących do owczarni Chrystusa. Swoje owieczki chronił przed wilkiem, starał się promować religię katolicką. Proboszczom wskazał odpowiednie środki lecznicze, prawa i kanony, założył różne instytucje i wysłał list pasterski do swojego szanownego duchowieństwa. W Mukaczewie ustanowił i założył szkoły dla duchowieństwa i czynił także wiele innych rzeczy, płonąć gorliwością apostolską⁵.

Aktywność organizacyjna

Mukaczewski biskup Michał Manuel Olszawski był jednym z najbardziej wykształconych i energicznych biskupów eparchii mukaczewskiej. Ten niezwykle zdolny organizator był pierwszym spośród biskupów mukaczewskich, który otwarcie wystąpił przeciwko nadrzędności eparchii egerskiej i prowadził zdecydowaną walkę o kanoniczną niezależność eparchii mukaczewskiej⁶.

Był to okres, w którym wikariusz apostolski Mukaczewa nie wykonywał samodzielnych czynności kanonicznych i administracyjnych i ograniczał się w dużej mierze do wykonywania poleceń płynących z Egeru. Kolejne działania mające na celu poszerzenie uprawnień biskupa egerskiego i zaostrzenie kontroli nad wydarzeniami w jego „wikariacie obrzędowym” podjął biskup Franciszek Barkoczi (František Barkóczy, 1744–1761). Bez udziału wysłannika z Egeru nie mogły odbywać się synody kapłanów, powołanie na urząd nowo mianowanych archidiaconów musiał potwierdzić biskup egerski, do którego kompetencji należało również podejmowanie decyzji w sprawach separacji czy wykroczeń duchownych. Po jednej z audiencji u Barkoczego późniejszy biskup mukaczewski Andrzej Baczyński (Andrej Bačinský) zapisał w swoim dzienniku wypowiedź biskupa w stosunku do grekokatolików:

„Sam król przyznał mi dziesięciny od Rusinów i Wołochów, przy czym sam mam władzę nad 1000 proboszczami, z których 300 jest łańskich, a 700 unickich”⁷.

Michał Manuel Olszawski, dzięki wszystkim swoim wcześniejszym zadaniom, jakie pełnił w roli wikariusza generalnego, bardzo dobrze zdawał sobie sprawę ze stanu eparchii mukaczewskiej, zarówno pod względem wielkich potrzeb

⁵ Tamże, s. 182.

⁶ Por. O.C. Пап, Історія Закарпаття, т. 3, Івано-Франківськ 2003, s. 34.

⁷ P. Šoltés, *Tri jazyky, štyri konfesie. Etnická a konfesionalna pluralita na Zemplíne, Spiši a v Šariši*, Bratislava 2009, s. 49.

materialnych, jak i niższego poziomu duchowego i kulturowego, który wynikał z trudnej sytuacji duchowieństwa greckokatolickiego i wiernych. Biskupi egerscy wywodzili się z rodów arystokratycznych, dlatego też swoje stanowisko często wykorzystywali dla aspiracji osobistych lub również dla politycznych interesów rodziny. Ponadto hierarchia rzymskokatolicka uważała unię z 1646 r. tylko za jeden z etapów całkowitej katolizacji, czyli latynizacji pierwotnie prawosławnych wyznawców⁸. Jak już wspomniano, biskup Olszawski postawił sobie za cel wyzwoleń biskupów mukaczewskich z tej upokarzającej pozycji. Wspierany przez swoje duchowieństwo protestował przeciwko tej sytuacji w Rzymie, jak również u nuncjusza apostolskiego w Wiedniu i na dworze cesarskim⁹.

Zaplecze materialne duchowieństwa w 538 parafiach w 1747 r. dalekie było od poziomu księży łacińskich. Prosty lud greckokatolicki często nie miał nawet środków na pokrycie przewidzianych opłat kościelnych, dlatego dochodziło do sytuacji, że wiele dzieci zostało ochrzczonych dopiero w późniejszym wieku. Biskup Olszawski zażądał podwyższenia funduszu kongruencji (najniższy dochód duchownego w administracji duchowej zabezpieczony prawem) z dwóch do trzech tysięcy guldenów a na swoją działalność aż do czterech tysięcy guldenów. Sytuację duchowieństwa greckokatolickiego pogarszało to, że łacińscy proboszczowie za zgodą swojego biskupa z 1745 r. żądali od wiernych greckokatolickich rocznych opłat. Jednocześnie biskup egerski Barkoczi 29 czerwca 1745 r. kazał sporządzić listę zawierającą 55 wykroczeń Olszawskiego mających związek z jego duchowieństwem¹⁰. Sytuacja uległa eskalacji i biskup mukaczewski 7 maja 1747 r. na podstawie zaproszenia udał się do Egeru, aby całą sprawę wyjaśnić i załatwić w drodze porozumienia. Tutaj jednak od niego wymagano ponownego złożenia pisemnej przysięgi posłuszeństwa biskupowi egerskiemu. Co więcej, zarzucali mu, że występuje i podpisuje się jako biskup Mukaczewa. Olszawski bronił się jednak argumentując, że został mianowany przez dwór królewski niezależnym biskupem mukaczewskim i złożył protest przeciwko takiemu działaniu biskupa Barkoczego. Przeczytał jednak przysięgę, o czym później, 23 czerwca 1764 r., donosił Jan Papp, urzędnik królewski:

„Ja, niżej podpisany, wyznaję poprzez ten dokument, że kiedy w 1747 roku jaśnie wielmożny pan, obecny biskup mukaczewski, został zaproszony do Egeru przez najdostojniejszego szlachcica hrabiego Barkoczego, biskupa egerskiego, itp., tylko w celu uregulowania pewnych trwających niezgód pomiędzy łacińskim i zjednoczonym duchowieństwem, biskup mukaczewski w dobrej wierze, aby położyć temu kres, przybył tam z wieloma jego duchownymi, z których wszyscy już umarli, a tylko ja sam jedyny zostałem aż do tej pory i byłem wtedy z nim”.

⁸ Por. J. Coranič, *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice 2014, s. 67–68.

⁹ Por. Tamże, s. 68.

¹⁰ Por. J. Gradoš, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1818*, Prešov 2017, s. 300–301.

Na tym etapie nie zostały rozwiązane sprawy sporne. Bez uprzedzenia biskupowi mukaczewskiemu przedłożono tekst przysięgi, którą złożył w obecności biskupa egerskiego przed konsystorium w następującym brzmieniu:

„Przysięgłem królowi i arcykapłanowi, więcej już nie muszę. Tymczasem jestem zmuszony czytać i mówić to, co jest napisane, ale w duszy nie przysięgam”.

Biskup egerski pozbawił go wszelkiej suwerenności i uważał go za zależnego. Ponadto, 8 maja Barkoczi wydał dekret, na mocy którego mukaczewski wikariusz generalny musiał co trzy lata składać mu przysięgę wierności, a jednocześnie ponownie potwierdził prawo łacińskich proboszczów do emerytur miejscowych księży greckokatolickich. W tej sprawie biskup egerski oparł się na opinii jezuitę Jana Kecskemetiego (Ján Kečkemét), który 16 lipca 1747 r. potwierdził mu, że proboszczowie obrządku greckiego są jedynie przedstawicielami, wikariuszami proboszczów łacińskich, co jedenaście miesięcy później hierarcha ten odnosił także do zwierzchnika Mukaczewa¹¹. Jednocześnie określił taką samą wysokość epitrachilczyzny (opłata kościelna za udzielanie sakramentów i sakramentaliów) dla obu obrządków, która jednak należała wyłącznie do miejscowych łacińskich księży. Biskup Olszawski został już 24 lipca 1748 r. zaproszony do Wiednia. Tam poprosił o odroczenie tych postanowień o jeden rok i w liście do cesarzowej z 26 lutego 1749 r. przedstawił swój z Barkoczim. Zwołał on także synod do Mukaczewa, z którego 6 lutego 1749 r. wystosowano list protestacyjny do Stolicy Apostolskiej w sprawie postępowania biskupa egerskiego. Dokument ten zawierał oficjalną prośbę o kanoniczne uniezależnienie eparchii mukaczewskiej. Biskupom egerskim przeszkadzało niemal wszystko, co nie było łacińskie lub zlatynizowane, pierwotne nicejsko-konstantynopolitańskie wyznanie wiary bez „filioque”, stosowanie temperatury podczas liturgii (przepis liturgiczny, który określa, że do kielicha, w którym przemienia się krew Chrystusa, przed Komunią Świętą wlewa się ciepłą wodę, która nazywa się „temperaturą”). W tym samym roku biskup Olszawski błagał o interwencję papieża i dwór cesarski. Ponieważ Stolica Apostolska nie odpowiedziała, poprosił cesarzową Marię Teresę, aby przynajmniej złągodziła uzależnienie od władzy hierarchii łacińskiej, które ciążyło nad podległym mu duchowieństwem¹².

W 1750 r. duchowni obrządku greckiego napisali list do papieża Benedykta XIV, w którym domagali się wypełnienia warunków unii z 1646 r. Pomimo jej postanowień, biskupi egerscy uważali eparchię mukaczewską za część swojej diecezji, powołując się już wtedy na brak dokumentu Unii użhorodzkiej, a także na fakt, że unia została podpisana przez biskupa egerskiego, a nie przez papieża. 20 maja 1759 r. Olszawski napisał odpowiedź na 67 pytań skierowanych do niego przez Kongregację Rozkrzewiania Wiary. Wspominał nie tylko o ograniczaniu

¹¹ Por. Tamże, s. 300–301.

¹² Por. Tamże, s. 302.

działalności duchownych swojej diecezji przez duchowieństwo łacińskie, ale także o próbach mających na celu doprowadzenie do zmiany obrządku wiernych na łaciński¹³.

Wizytacje

W latach 1750–1753 biskup Michał Manuel Olszawski wizytował parafie greckokatolickie w swojej eparchii i przesłał szczegółowy raport o ich stanie na dwór cesarski w Wiedniu z prośbą o lepsze ich zabezpieczenie. Spośród 289 z nich 238 było obsadzonych, z czego w 19 obsada parafii była dwuosobowa. Zebrane informacje mówią o częstym przejmowaniu przez grekokatolików opuszczonych lub wręcz zniszczonych, najczęściej murowanych cerkwi po ich poprzednich właścicielach, zarówno parafiach obrządku łacińskiego (np. na Szaryszu: Lenartov, Malcov, Lubotín, Ďačov, Janov), jak i protestanckich (np. Kožany, Ondrašovce, Ruské Pekľany, Pusté Čemerné, Kamenná Poruba, Byšta, Repejov, Pakostov, Veľký Ruskov). W wielu miejscowościach użytkowanie cerkwi trwało tak długo, że ich mieszkańcy nie pamiętali pierwotnych właścicieli, lub też miejscowość była całkowicie opustoszała. Brak wiernych i duchowieństwa był skutkiem zmiany obrządku (np. Klenov, Miklušovce, Blažov). W innych miejscach wierni twierdzili, że to ich przodkowie zbudowali cerkiew (Straňany, Veľký Lipník). Ponadto, w niektórych miejscowościach grekokatolicy do celów liturgicznych używali budynku, który wcześniej służył jako plebania. W raporcie Michał Manuel Olszawski wspominał o tym w następujący sposób:

„Nie chcą żyć bez swoich cerkwi i księży, i gdy ich nie mają, opuszczają już osiedlone miejsca i szukają takich, gdzie mogą mieć swojego księdza. Tam, gdzie nie mają własnego kapłana, żyją bez sakramentów, nie znają wystarczająco praw Bożych i ludzkich i przyjmują złe obyczaje. Jak pokazuje doświadczenie, prowadzą złe życie; trudno im się pogodzić z chodzeniem do sąsiednich kościołów i nie zadowolają się księdzem pomocniczym, bowiem wiele miejsc jest zimą nieprzystępnych z powodu dużej ilości śniegu”¹⁴.

Protokoły z tych wizytacji są dla nas nieocenionym źródłem informacji o ówczesnych warunkach w eparchii mukaczewskiej¹⁵. Cały złożony proces jej uniezależnienia został ostatecznie pomyślnie zakończony w 1771 r. za następcy Olszawskiego, biskupa Jana Bradacza¹⁶.

¹³ Por. Tamże, s. 304.

¹⁴ Tamże, s. 305–306.

¹⁵ Por. P. Šturák, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945–1989*, Prešov 1999, s. 22.

¹⁶ Jan Bradacz urodził się 14 lutego 1732 r. w Toryskach w ówczesnej Żupie Spiskiej. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Kamieńcu, gdzie osiedliła się jego rodzina, z powodzeniem kontynuował naukę w liceum w Spiskiej Kapitulie i Lewoczy. Studiował filozofię i teologię w kolegium jezuickim w Trnawie. Święcenia kapłańskie przyjął 30 września 1755 r. Był proboszczem w parafii Rosvigovo. Został prawą ręką biskupa Olszawskiego, który w 1761 r. mianował go archidziekanem i administratorem kościoła katedralnego w Mukaczewie. Później został wikariuszem generalnym tegoż biskupa. Następnie papież Klemens XIII mianował go wikariuszem apostolskim Mukaczewa i nadał mu tytuł biskupa rosseńskie-

Działalność edukacyjna biskupa Olszawskiego

Biskup Olszawski zdawał sobie sprawę z tego, że podniesieniu poziomu duchowieństwa służy edukacja. Dlatego jednym z pierwszych jego działań było założenie placówki pełniącej funkcję szkoły średniej lub małego seminarium, w którym przygotowywano kandydatów do kapłaństwa. Wysiłek ten osiągnął swój cel w 1744 r. Na potrzeby tej szkoły biskup w 1746 r. wydał w Klużu w Rumunii dwujęzyczny podręcznik „Elementa perilis institutionis inlingua latina – Načalo písmen dětem k nastavleniju na latinskóm jazykě”. Książka ta została wydana jako podręcznik łaciny dla wychowanków Mukaczewskiego Seminarium Teologicznego, w którym wykładał sam biskup¹⁷. Założył także seminarium duchowne w znaczącym greckokatolickim klasztorze pielgrzymkowym w Máriapócs w Szabolcs – komitacie Szatmár (Węgry). Kolejne placówki edukacyjne utworzył w Nagy Banye (Baia Mare, Rumunia) oraz w Marmarosch Sziget (Sighetu Marmatției, Rumunia).¹⁸

Szerzenie kultu maryjnego

Biskup Olszawski był bardzo związany z pielgrzymkowym miejscem kultu maryjnego w Pócs. Doprowadził do przyśpieszenia prac, które doprowadziły do ukończenia budowy tamtejszej świątyni. Ponadto zadbał o to, aby obok tej świątyni powstał klasztor (monaster). Budowę świątyni zakończono w 1756 r. W czasach jego działalności miejsce to stało się celem pielgrzymek grekokatolików z całego Zakarpacia. Sam wyraził życzenie, by go tam pochowano¹⁹.

Historyk Kościoła Joanik Bazyłowicz w swoim dziele „Brevis Notitia Theodori Koriathovits...” opisuje to w sposób następujący:

„Między innymi starał się, aby budowa świątyni w miejscowości Pócs, którą rozpoczął jego poprzednik – świętej pamięci Genadiusz Bizanci (Genádius Bizanci), biskup mukaczewski – była kontynuowana, by z Bożą pomocą w krótkim czasie mogła zostać zakończona. Ponadto zadbał o wzniesienie przy tej świątyni monasteru, do którego przyprowadziłby mnichów, mimo wszystkich przeszkód, jakie musiał pokonać”.

Jeśli chodzi o budowę samej świątyni, to trwała ona w latach 1731–1756, na co wskazuje chronologia napisów:

„Pierwszym biskupem był Bizanci, który zapoczątkował myśl zbudowania takiej świątyni dla Dziewicy”.

go. Sakrę biskupią otrzymał w Máriapócs 1 maja 1768 r. Zmarł w Mukaczewie w 1772 r. w wieku 40 lat, wyczerpany wieloma trudami procesu starań o uniezależnienie eparchii. P. Šturák, *Prínos biskupa Jána Bradáča v pri kánonickom erigovaní Mukačevskej gréckokatolíckej eparchie v roku 1771*, w: *Cirkev a náboženstvo v Uhorsku v ranom novoveku*, eds. P. Kónya, A. Kónyová, Prešov 2020, s. 51–66.

¹⁷ Por. P. Šturák, *Gréckokatolícka cirkev...*, s. 188–189.

¹⁸ Por. I. Pop, *Dějiny Podkarpatské Rusi v datech*, Praha 2005, s. 164–165.

¹⁹ Por. P. Šturák, Š. Paločko, *Význam mukačevského biskupa M.M. Oľšavského pre upevnenie únie v kontexte jeho traktátu pod názvom „Sermo De Sacra occidentalem inter et Orientalem Ecclesiam unione“ z roku 1761*, w: *Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. a 18. storočí*, red. P. Kónya, Prešov 2016, s. 230.

Potem przyczynili się do tego Szymon Olszawski i Gabriel Błażowski, którzy wzniesli mury do połowy.

„Za Manuela Olszawskiego nadszedł koniec, chwała i cześć Bogu i jemu życie wieczne”.

Z wielkich liter dwóch pierwszych wersetów (w języku łacińskim) powstaje liczba 1731, tj. rok rozpoczęcia budowy. Również z dwóch kolejnych powstaje data 1756, kiedy została ona zakończona. Wznoszenie domu dla mnichów, czyli monasteru Matki Boskiej w Pócs Olszawski rozpoczął 18 maja 1749 r. Kamień węgielny położył Demeter Rác, pełnomocnik hrabiego Franciszka Karoliego (František Károlyi)²⁰.

Wnioski

Biskup Michał Manuel Olszawski podczas swojej posługi arcybiskupiej dokonał wielu godnych uznania czynów, którymi przyczynił się dla rozwoju swojej eparchii. Koniec jego ziemskiej pielgrzymki opisał wspomniany historyk Kościoła w rozdziale XI. swojego dzieła „Brevis Notitia Theodori Koriathovits...” tymi słowami:

„Manuel Olszawski kierował Eparchią Mukaczewską przez 24 lata i nie zapomniał zrobić niczego, co służyło szczęściu i pożytkowi duchowieństwa świeckiego i zakonnego, ani niczego, co uznał za zbawienne dla powierzonego mu ludu, aby poprowadzić go ku przyszłości. Był zawsze zręczny w winnicy Pana, odważny robotnik Chrystusa, prawdziwy mąż apostołski. Gdy osiągnął podeszły wiek, dłużej chorował leżąc w łóżku. Wcześniej miał ponoć przepowiedzieć dzień swojej śmierci i nakazał przygotować dla siebie kryptę na określony dzień, w miejscowości Pócs przy zewnętrznych drzwiach świątyni, przy czym miała być zwrócona na południe. Przygotowanie krypty zostało zakończone w dniu odpowiadającym dacie jego śmierci. I tak, przed śmiercią zaopatrzone sakramentami świętymi, oddał swoją duszę Bogu w Mukaczewie dnia 25 października 1767 roku. Jego ciało następnie zostało przeniesione do Pócs i złożone w specjalnie przygotowanej krypcie obok świątyni, która została zbudowana głównie dzięki jego zasługom”²¹.

Biskup Olszawski zalicza się do grona najbardziej zasłużonych osób w dziejach eparchii mukaczewskiej. Do jego najważniejszych aktywności należy podjęcie wysiłków na rzecz uniezależnienia eparchii mukaczewskiej od rzymskokatolickich biskupów Egeru. Dzięki swoim sukcesom zyskał wielki autorytet na dworze cesarskim i otrzymał tytuł radcy królewskiego. Wielkim wkładem biskupa w zabezpieczeniu funkcjonowania eparchii było również wprowadzenie w życie dekretu Marii Teresy, który był potwierdzeniem równych przywilejów dla

²⁰ Dokładny i kompletny opis budowy monasteru zob. J. Bazilovič, M. Bizoňová, J. Coranič, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi...*, s. 183–198.

²¹ Tamże, s. 234.

zjednoczonego duchowieństwa. Bardzo ważna była także jego działalność na polu oświaty, która doprowadziła do podniesienia poziomu wykształcenia samego duchowieństwa, jak i samych wiernych.

BIBLIOGRAFIA - REFERENCES

Studies:

- Bazilovič J., M. Bizoňová, J. Coranič, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Uhorsku*, Prešov 2013.
- Coranič J., *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, České Budějovice 2014.
- Gradoš J., *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1818*, Prešov 2017.
- Pap Š., *Istoriija Zakarpatja*, t. 3, Ivano-Frankivsk 2003.
- Pop I., *Dějiny Podkarpatské Rusi v datech*, Praha 2005.
- Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. a 18. Storočí*, ed. P. Kónya, Prešov 2016.
- Šoltés P., *Tri jazyky, štyri konfesie. Etnická a konfesijná pluralita na Zemplíne, Spiši a v Šariši*, Bratislava 2009.
- Šturák P., *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945–1989*, Prešov 1999.
- Šturák P., *Gréckokatolícka cirkev v Uhorsku v ranom novoveku*, w: *Cirkvi v Uhorsku v 17. a 18. Storočí*, ed. P. Kónya, Prešov 2020, pp. 51–66.
- Šturák P., Paločko Š., *Význam mukačevského biskupa M.M. Oľšovského pre upevnenie únie v kontexte jeho traktátu pod názvom „Sermo De Sacra occidentalem inter et Orientalem Ecclesiam unione“ z roku 1761*, in: *Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. a 18. Storočí*, ed. P. Kónya, Prešov 2016, pp. 228–236.
- Šturák, *Prínos biskupa Jána Bradáča v pri kánonickom erigovaní Mukačevskej gréckokatolíckej eparchie v roku 1771*, in: *Cirkev a náboženstvo v Uhorsku v ranom novoveku*, eds. P. Kónya, A. Kónyová, Prešov 2020, pp. 51–66.

